Mötesanteckningar från Fjällsäkerhetsrådets vårmöte den 26 maj 2023

Deltagare
Ingela Hiltula, Naturvårdsverket
Leo Schneede, SFK
Jenny Råghall, Svenska Klätterförbundet
Johan Påve, STF
Magnus Noppa, SLAO
Mats Johansson, SMHI
Charlotta Eriksson, SMHI
Richard Staxler, Konsumentverket
Carl Lundberg, SBO
Ulf Bergman, SFLO
Stefan Autio, Lantmäteriet
Tobias Svenson Nutti, Länsstyrelsen Norrbotten
Marlene Liden, Länsstyrelsen Västerbotten
Lars Back, Länsstyrelsen Jämtland
Helena Ohlsson, Länsstyrelsen Dalarnas län
Mattias Wiklund, Polisen
Andreas Karlsson, Friluftsfrämjandet
Peter Lindström, Friluftsfrämjandet
Johan Larsson Försvarsmakten
Per-Olov Wikberg, Naturvårdsverket
Petter Palmgren, Naturvårdsverket
Mattias Tarestad, Naturvårdsverket
Jenny Lindman Komstedt, Naturvårdsverket
Lisa Diehl, Naturvårdsverket
Nils Hallberg, Naturvårdsverket
Mia Yri, Naturvårdsverket

Deltog ej på mötet
Matti Berg, SSR
Richard Svedjesten, SVEFRO

Mötet genomfördes digitalt genom videolösning

1. **Öppnande av mötet**
   Ordförande Ingela Hiltula, Naturvårdsverket hälsade alla välkomna och öppnade mötet med en incheckning med frågan ” Vad har varit bäst med vintern 2023”, inklusive en presentationsrunda.

2. **Justerare**
   Som justerare av mötesanteckningarna utöver ordföranden utsågs Lars Back, Länsstyrelsen Jämtland.

3. **Uppföljning av mötesanteckningar**
   En uppföljning av mötesanteckningar från föregående möte genomfördes där några av punkterna återigen kom upp på dagens möte. I övrigt inga kvarvarande frågor och mötesanteckningarna lades till handlingarna.

4. **Förslag till dagordning**
   Mötet godkände förslaget till dagordning.

5. **Skärmen runt med aktuella frågor**
   Vi gick ”skärmen runt” och de som hade något att berätta som kopplar till fjällsäkerhetsarbetet fick göra det.

Friluftsfrämjandet- Peter Lindström
Bedriver olika utbildningar. Toppturskurser, fjälledare för vinterfjäll mm.

SLAO- Magnus Noppa
Flera olika utbildningar för personal vid skidanläggningar genomförs varje vinter, över 1500 personer har utbildats under 2023. Backläkarutbildningen mycket populär och har varit fulltecknad. En branschrapport kommer under försommaren, fokus på hållbarhet. Statistik över skidanläggningarnas skidåkardagar kommer också lite senare i år.

Konsumentverket- Richard Staxler (PM inskickat, finns med som bilaga)
Konsumentverket avslutade under våren 2022 en förstudie avseende MTB-cykling (downhill, stigcykling, guidade turer, m.m.) samt genomförde en inventering av generella utmaningar, vanliga skador, ”best practise” avseende säkerhet, m.m. SLAO, Cykelfrämjandet, Cykelförbundet, Friluftsfrämjandet och Svensk Cykling har därefter träffats för fortsatta diskussioner om samverkan. Man avser att upprätta en branschöverenskommelse mellan MTB-rådet och Konsumentverket. Man har även genomfört olika informationsinsatser till friluftsaktörer angående regelverk, företagens ansvar, m.m. samt drivit prioriterade tillsynsärenden avseende konsumentrelaterade olyckor i fjällen.

Planerade insatser under 2023:
- Genomföra prioriterade tillsynsärenden.
- Delta i en referensgrupp och ge inspel till utvecklingen av Fjälledarnormen så att en kommande utgåva och/eller relaterade standarder/riktlinjer blir mer relevant och användbar vid Konsumentverkets tillsyn.

Länsstyrelsen Jämtland- Lars Back
Fjällsäkerhetsdagar har genomförts i Vålådalen och Storulvån av Åre fjällsäkerhetsförening, fjällräddningen m.fl. I övrigt är en omfattande arbetsuppgift att jobba med underhåll av de statliga fjällederna, större projekt utförs m.h.a. entreprenörer medan det löpande arbetet sker med egen personal. Klimatanpassning har blivit en allt större fråga som man jobbar fortlöpande med. Nödlådor finns nu i rastskydd över hela länet.

SFLO- Ulf Bergman
Ett årsmöte har hållits. En hel del aktivitet inom ramen för UIMLA/IML pågår de flera svenska fjälledare numera även är examinerade av UIMLA. Aktiviteter som omfattas inom UIMLA/IML inriktar sig främst mot vandring på barmark och snö med snöskor. Ett komplement till vad SBO:s/UIAGM:s medlemmar utför som inriktar sig mot fallriskterräng och glaciär och en mångfald av aktiviteter.

Polisen- Mattias Wiklund
Avtal har upprättats med civila helikopterföretag för att kunna bistå fjällräddningen när inte Polisflyget har möjlighet. Utbildningar har genomförts kring vattenlivräddning i samverkan med kommunal räddningstjänst. I övrigt så pågår en anpassning efter klimatförändringar

där man ser många exempel på förändrade förutsättningar pga. nya vädermönster vilket kräver anpassad utbildning och utrustning.

Försvarsmakten- Johan Larsson
En tragisk lavinolycka inträffade i Kebnekaise där en soldat vid K4 omkom. I samband med detta har man påbörjat en översyn av innehållet i de handböcker för bergsverksamhet som ha getts ut de senaste åren. Man påverkas tydligt av förberedelser inför ett sannolikt inträde i NATO vilket innebär nya anpassningar av både utbildningar och utrustning.

Klätterförbundet - Jenny Råghall (PM finns med som bilaga)
Jenny berättade om att klätterförbundet planerar att göra en publik sammanfattning/lärdomar av lavinolyckan på Kebnekaise 21 februari när en soldat vid K4 omkom. Målet att kunna sprida information om hängdrivor och kamvandringar till så många som möjligt. Incidentrapporten kommer skrivas först när de 4 olika utredningarna är färdiga och offentliga.

I en sammanställning av UIAA Safecoms möte i början av maj, som en i säkerhetskommittén varit på har i bifogat dokument beskrivits en diskussion om Incidentrapportering och Transceivrar, övrigt är väldigt klätternischat.

SBO- Carl Lundberg
En ny kull med 10 kommande bergsguider är under utbildning och 6 nya aspirantguider är antagna. Flera av dessa kommer från andra länder än Sverige då SBO bistår bla. Island, Danmark och Finland. Utbildningen sker numera till stora delar på engelska för alla ska kunna förstå. Sammanlagt har man nu drygt 70 medlemmar i SBO. En medlem har omkommit i en lavin i Italien under vintern. Huvudsyftet med SBO är att värna om medlemmarnas intressen så man jobbar inte så brett med olika frågor som tex klätterförbundet gör. Mer info om verksamheten kommer på höstmötet för fjällsäkerhetsrådet. Carl kommenterade även klätterförbundets inspel om att genomföra händelseanalyser vilket är ett bra sätt att lära sig av orsakerna till olyckor för att kunna förebygga nya olyckor.

Länsstyrelsen Dalarna- Helena Ohlsson (se bifogat PM som bilaga)
Helena berättade om att olika projekt som fjällsäkerhetskommittéerna i Norra Dalarna och i Sälen genomfört under vintern. Bla fjällsäkerhetsdagar och informationsinsatser. Länsstyrelsen och fjällräddarna har hjälpt fjällsäkerhetskommitteérna med påfyllnad av material till nödlådor vid 16 rastskydd.

Under vintersäsongen 2022/2023 har Norra Dalarnas fjällräddare, Särna, Idre och Grövelsjön utfört 13st fjällräddningar, vilket är lite mindre än normalt. Det har dock varit en skoterolycka med dödlig utgång, olyckan skedde under en guidad skotertur.

Länsstyrelsen har under vintern arbetat löpande med byte av ledkryss och

kört ut material till kommande barmarksarbeten med spänger, broar. Under juni månad kommer fjällräddarnas sommarövning för Norra Dalarna och Sälen att vara med inriktning på EFP (Eftersök Försvunnen Person). Representanter från kommittéerna kommer också att delta.

Då det införts skoterförbud under vintern på norska sidan upplever vi att skotertrafiken från Norge har ökat på den svenska sidan. Det har varit parkeringskaos med skoterekipage i Gördalen, mellan Drevfjället och Fulufjället vilket skapade framkomlighetsproblem efter vägen för både trafik och vinterväghållningsfordon.

STF- Johan Påve
Förutom att senare under mötet prata om besöksutvecklingen så tog man upp frågan om sophantering där man skrivit till berörda kommuner med en önskan om att bistå STF i frågan.

6. Statistikredovisningar

Väderstatistik för vintern 2023
SMHI med Mats Johansson och Charlotta Eriksson sammanfattade fjällvädret under vintern 2022/2023 i en presentation. Vintern kan kort sammanfattas som mildare än normalt, relativt nedbördsfattig och med flera inslag av kraftiga mildluftsgenombrott.

Besöksstatistik vid STF
STF genom Johan Påve presenterade statistik avseende beläggning på STF.s fjällanläggningar för vintersäsongerna 2019–2023. Sammanfattningsvis kan man säga att beläggningen ökat längst i söder, relativt oförändrat längst uppe i norr men en minskning i Västerbottensfjällen och i Laponiaområdet. (Se bilaga för mer information)

Statistik från skidanläggningarna
Magnus Noppa, VD för SLAO hade vid tiden för möte inte fått fram de slutliga siffrorna för antalet skidåkardagar eller skadestatistik som kommer att presenteras först vi midsommar. Men preliminärt så har anläggningarna haft en ganska normal säsong. Den s.k. pandemiökningen är nu inte kvar men några anläggningar, bla. Kläppen och Branäs redovisar sina bästa säsonger någonsin. Man ser tydligt att ökade energikostnader belastar många anläggningar som har det tuffare rent ekonomiskt än tidigare. Ökat fokus på hållbarhet och man har som mål att 2030 nå en fossilfri verksamhet där Skistar ligger i framkant. Sommartid så fortsätter MTB att öka och även vandringsupplevelser. En bra och ganska normal vinter i övrigt för skidanläggningarna.

Fjällräddningsstatistik för vintern 2023
Mattias Wiklund från Polisen redovisade statistik för genomförda fjällräddningsuppdrag under vintern avseende åren 2018–2023. För resp. län så berättade Mattias att Norrbotten även denna vinter har haft en halvering av antalet räddningar jämfört med 2018/2019. Västerbotten

ligger som tidigare år på sitt snitt av ca 20 räddningsuppdrag. Jämtland har fortsatt ett snitt på dryga 60 genomförda räddningar men en liten ökning jämfört med förra vintern. Dalarna har precis som Jämtland en liten ökning av antalet ärenden, ca 30 st. 2022 utfördes, jämfört med 2018 sett till helår, 100 färre räddningar. Antalet ärenden som redovisats som lavin är 4 denna vinter men 1 ärende av dessa är ett fall från hängdriva som i sin tur orsakade lavinen, en avliden. Övriga avlida, en skoterolycka i Dalarna, ett sjukdomsfall i Västerbotten samt en avliden pga. hypotermi (ensam skidåkare) också i Västerbotten. (Se bilaga för mer information)

Lavintillbud och olyckor under 2022/2023
Petter Palmgren berättade om antal tillbud och olyckor under 2022/2023 där det under denna vintersäsong inträffat 33 lavintillbud och en dödsolycka. Definitionen av ett lavintillbud är laviner som startats av en människa och som varit stora nog att kunna skada eller döda. Antalet laviner var omkring 990 under säsongen vilket är något färre än tidigare år. (Se bilaga för mer information)

7. **Handlingsplanen- Lägesrapporter**
Med syfte att skapa struktur i det gemensamma arbetet finns det sedan 2021 en handlingsplan tillsammans med en åtgärdslista där viktiga insatsområden och särskilda insatser beskrivs. Inspel till handlingsplanen anmäls till arbetsutskottet och lägesrapporter redovisas på Fjällsäkerhetsrådets möten och de som har intresse av en aktivitet ges då möjlighet att delta. (Se handlingsplanen som bilaga)

Delprojekt ”Utveckla analysmetodik kring besöksmönster” - exemplet Telia Crowd Insights.
Per-Olov Wikberg återkopplade till arbetet med att nyttja mobiltelefondata för att dokumentera besöksmönster i olika fjällområden. Naturvårdsverket har i den nuvarande beställningen beställt data från 26 fjällområden där data finns att tillgå från 1/1 2019 och som löpande levererar data varje månad fram till 31/12 2024 för att sedan utvärderas. Per-Olov berättade om bakgrunden och de första årens erfarenheter och gav några exempel på hur data kan nyttjas och vad det är man kan se. Flera mötesdeltagare uttryckte sitt stöd för insatsen och en fortsatt diskussion får avgöra om vilken betydelse detta kan få för att kunna bidra till en bättre bild över hur många som besöker fjällen under olika årstider och olika områden och om det sker förändringar. (Se bilaga för mer information)

Delprojekt ”Revidering av Fjällsäkerhetsrådets fjälledarnorm”
Mattias Tarestad återkopplade till hur arbetet har pågått i arbetsgruppen som ska ge förslag på en reviderad fjälledarnorm. Namnet ”Fjällsäkerhetsrådet fjälledarnorm föreslås utgå och ersättas med ett nytt namn som föreslås bli ”Allmänna rekommendationer för utbildning av ledare för ledarledda turer i fjällen”. Den reviderade upplagan kommer att innehålla rekommendationer men omfattar inget ansvar för Naturvårdsverket för hur materialet omsätts i praktiken, varken under

utbildning eller under yrkesarbete efter avslutad utbildning. Det ansvaret framgår i stället via lagstiftning, andra myndigheters ansvarsområden samt genom överenskommelser som kan göras mellan myndigheter, organisationer, utbildare och branschens aktörer.
Den reviderade versionen kommer att innehålla en tydligare definition av användningsområdet samt dess begränsningar/ avgränsningar. Den reviderade och ersatta normen kommer att tydligt specificera vilket ansvar och roll som Naturvårdsverket och Fjällsäkerhetsrådet har resp. inte har så att det blir tydligare än tidigare.

Flera ledamöter hade en del kommentarer som uttryckte en oro men som samtidigt inte hade haft möjlighet att följa processen och bakgrundarbetet. Bland annat SBO hade en hel del synpunkter tillsammans med Friluftsfrämjandet. Naturvårdsverket fortsätter nu att bereda underlaget vidare internt och kommer därefter att skicka ut till berörda organisationer för ytterligare synpunkter. (Se bilaga för mer information)

Delprojekt ”Utvärdering av konsekvensbaserade vädervarningar ”
SMHI har varit sammankallande för en arbetsgrupp där LST, NV, SLAO, STF och Polisen ingått. Ingående frågeställningar har bland annat varit
vad man anser om införandet av höjduppdelade varningar (kalfjällsvarningar samt varningar i lägre terräng), om man har relevanta varningstyper? om man ligger på rätt nivå, motsvarar en gul varning de konsekvenser som beskrivs etc., Hur fungerar informationsspridningen om varningar? Samt om det är något som behöver uppdateras i Nationell vägledning för vädervarningar. Ett exempel på justeringar till exempel texten ” Räddningsinsatser i fjällmiljö är omöjliga”. En för stark skrivning som nu har korrigerats efter särskild avstämning med polisens fjällräddning. Även en diskussion om slasklaviner bör ingå som en del av varningar har tagits upp. Slutligen så har följande justeringar genomförts som ett resultat av arbetet, Ishalka och fjällvädervarningar blir ”B-varningar” dvs ingen samverkan innan beslut, förtydligande i de budskap som distribueras av KBA (SOS Alarm, justerade påverkansexempel för vissa varningstyper, förenkling av varningsdefinitionerna samt uppdatering av information på smhi.se och inga förändrade tröskelvärden. (Se bilaga för mer information)

Delprojekt Fjällsäker kartografi
Lantmäteriet och Naturvårdsverket har varit sammankallande till an arbetsgrupp där LST, fjällräddningen och 2 fjällsäkerhetskommitteér deltagit. Man har i arbetet fått inspel från deltagare om brister man identifierat i det digitala underlaget vid Lantmäteriet. Det kan ha handlat om skoterleder som upphört helt plötsligt vilket kan härledas till att digitaliseringen av fjällkartan har utgått från den tidigare blandindelningen och snöskoterleder har endast ritats ut på detta underlag. Arbetsgruppen har också pekat på utmaningen med ett digitalt underlag att ingen legend, dvs teckenförklaring finns i visningstjänsterna. Man har varit nöjda med visningstjänsten ”Min karta”. Andra inspel som

gjort har haft en koppling till en oro för att Lantmäteriets uppdrag att tillhandahålla underlag till en fjällkarta skulle kunna nedprioriteras men det har tydligt dementerats.

8. **Fjällsäkerhetsarbetet dåtid/nutid och framtid?**
En reflektionsrunda genomfördes där Naturvårdsverket bad ledamöterna att ge inspel till möjliga fokusområden för det framtida fjällsäkerhetsarbetet de kommande 5–10 åren. Många organisationer gav inspel som kopplade till klimatanpassning i samband med de effekter som kan börja skönjas inom många områden. Även aktivitetsutbudet bedömer flera kommer att förändras vilket påverkar fjällsäkerhetsarbetet. Försvarsmakten spelade in att det sannolikt kommer att bli fler militära övningar i fjällen i samband med det allt oroligare världsläget. Flera utländska gäster bedöms kunna bli en fråga som kan påverka i samband med att det blir allt varmare i södra Europa, kyliga somrar kan bli en bristvara. Efterfrågan på guider bedöms kunna öka i framtiden. Diskussionen och inspelen kommer att fortsätt inför höstens möte då Naturvårdsverket ska ta ställning till hur fjällsäkerhetsrådet kan komma att sättas samman med förmodligen nya förutsättningar.

9. **Information från Naturvårdsverkets olika delar av fjällsäkerhetsarbetet**

Om lavinprognostjänsten
Petter Palmgren berättade översiktligt om lavinprognostjänstens verksamhet under 2022/2023 och tankar om framtiden. Under vintern har 7 svenskar omkommit i lavinrelaterade olyckor vara en person i Sverige. Övriga olyckor har inträffat i Norge och i Alperna. Positivt i sammanhanget är att ett mycket gediget fältarbete sker av kvalificerade observatörer inom prognosområdena. (I stort sett dagligt) Det håller hög klass även jämfört med andra större lavinprognostjänster som tex i Norge. Det är också tydligt att kunskapen om laviner och lavinfara i svenska fjällen ökar stadigt. Många bra och viktiga samarbeten i prognosområdena med exempelvis STF, Försvarsmakten, Guider, Skidanläggningar, LST m.fl.) En utmaning finns i att internationellt går prognosarbetet mot mer stöd av modeller och beräkningar. Här saknar Sverige både resurser och kompetens som vi måste lösa på annat sätt.

Ett par nyckelfrågor för framtiden är hur vi kan lösa bemanning och kompetens. Relativt stabil personalstyrka hittills men lavinprognostjänsten efterfrågar mycket specifika kunskaper och kompetensförsörjningen är avgörande för tjänsten både på kort och lång sikt. Ny teknik och automatisering ger möjligheter men ställer också nya krav. I pipeline, beroende av resurser, automatiserad lavindetektion. SATSKRED (NVE), automatiserad lavinterrängklassning (Prio startzoner och utloppsområden) utveckling av modellering av snödrev, snöackumulation och snötäcke. (SMHI).

Om lavinutbildningar
Mattias Tarestad berättade om hur verksamheten inom Svelav har

bedrivits under vintern, omkring 6–700 personer genomgår en Svelav-utbildning varje vinter och intresset är stort. Förutom utbildningar så har en lavinkonferens genomförts under senhösten 2022 i Åre, flera lavinpresentationer har hållits vid landets olika Universitet. Nya skyltar och affischer med budskap om lavinsäkerhet har producerats och satts upp på skidanläggningar och i STF:s fjällstugor och fjällstationer. (Se bilaga för mer information)

Om väderstationer
Per-Olov Wikberg berättade om den pågående etableringen av fler väderautomatstationer som nu är uppe i 6 och ytterligare 2 kommer att sättas upp under sommaren. Man når stationerna via följande adresser:

https://www.airviro.com/riksgransen(Augusti)
https://www.airviro.com/kebnekaise
https://www.airviro.com/hemavan
https://www.airviro.com/dauna
https://www.airviro.com/jengen (juli)
https://www.airviro.com/bydalen
https://www.airviro.com/ljungdalen
https://www.airviro.com/ramundberget
(Se bilaga för mer information)

Ny vinterfjällenkät
En ny enkät har genomförts under vintern där respondenterna har utgjorts av fjälldestinationer och föreståndare för fjällstationer eller chefer vid STF. Enkäten finns med som bilaga till mötesanteckningarna.

Om statliga fjälleder
Jenny Lindman Komstedt berättade om arbetet med statliga fjälleder under 2023 där 28 miljoner kronor har fördelats till Länsstyrelserna i fjällänen för underhållsarbete. Andra aktuella frågor är bla. att utveckla arbetssätt för långsiktig förvaltning, erfarenhetsutbyte och samarbeten för att effektivisera förvaltningen, utveckla nya sätt att genomföra kostnadsberäkningar för lederna, kalibrering av kategorisering av sommarleder, ringa in kvarvarande upprustningsbehov, utveckling av leder i fjällnära skogar – ev. inkluderas rundturer till ledsystemet samt frågor om klimatanpassning. (Se bilaga för mer information)

Nationella Snöskoterrådet
Per-Olov Wikberg informerade om aktuella frågor inom Nationella Snöskoterrådet. Antal snöskotrar uppgår nu till drygt 380 000 st. och omkring 8000 snöskotrar tillkommer varje år genom försäljning. Under vintern har 3 snöskoteråkare omkommit, under 2022 var antalet 11 st. (Se bilaga för mer information)

Lokalt fjällsäkerhetsarbete
Per-Olov Wikberg gav exempel på några projekt som lokala fjällsäkerhetskommitteér har genomfört under 2023. Nästan alla har

genomfört fjällsäkerhetsdagara för grundskoleelever och samma sak med etablering av nödlådor till vindskydd. Omkring 600 000 kr har skickats ut som bidra till de som sökt medel för olika projekt. Under V8 besökta Svefro, SLAO och NV Stockholm för att tillsammans arrangera en fjällsäkerhetsdag för de som var på väg på sportlov V9. (Se bilaga för mer information)

10. Plats och tidpunkt för nästa möte

Nästa möte och det sista mötet för Fjällsäkerhetsrådet för innevarande 3-årsperiod kommer att hållas 10–12/11 och platsen kommer att vara Östersund. Den 10/11 börjar mötet vid lunch med eftermiddags- och kvällsprogram och ordinarie möte hålls sedan den 10/11 med gemensam middag. Den 12 november avslutas mötet med lunch. Mer info kommer under början av hösten.

11. Mötet avslutades.